

## Perustuslakivaliokunta

### Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2021

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2021 (K 18/2022 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty ulkoasiainvaliokuntaan, valtiovarainvaliokuntaan, tarkastusvaliokuntaan, hallintovaliokuntaan, lakivaliokuntaan, liikenne- ja viestintävaliokuntaan, maa- ja metsätalousvaliokuntaan, puolustusvaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan, sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, talousvaliokuntaan, tiedusteluvalvontavalio-  
liokuntaan, tulevaisuusvaliokuntaan, työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan ja ympäristövaliokun-  
taan lausunnon antamista varten. Lausunnon määräaika: 11.1.2023.

##### *Lausunto*

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- sivistysvaliokunta SiVL 28/2022 vp

##### *Asiantuntijat*

Valiokunta on kuullut:

- eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- esittelijäneuvos, OTL, VT Mikko Sarja, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

#### VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Perustuslain 109 §:n 2 momentin mukaan eduskunnan oikeusasiamies antaa joka vuodelta kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista eduskunnalle. Oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2021 on annettu eduskunnalle huhtikuussa 2022. Kertomus lähetettiin perustuslakivaliokuntaan saman vuoden lokakuussa. Muille erikoisvaliokunnille varattiin tilaisuus antaa asiasta lausunto viimeistään 11.1.2023. Sivistysvaliokunta antoi perustuslakivaliokunnalle lausunnon (SiVL 28/2022 vp), jossa valiokunta kiinnitti huomio-  
ta muun muassa siihen, että oikeusasiamiehen opetussektoriin kohdistuvan laillisuusvalvontateh-  
tävän onnistumisen turvaamiseksi oikeusasiamiehen tehtävien hoitamiseen tulee osoittaa riittävä  
rahoitus.

## Valiokunnan mietintö PeVM 7/2022 vp

(2) Hyvin vakiintuneen käytännön mukaisesti perustuslakivaliokunta ei ole yleensä valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksia käsitellessään erikseen arvioinut ylimpien laillisuusvalvojien yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja (ks. esim. PeVM 11/2021 vp, kappale 13 ja siinä viitatus mietinnöt PeVM 16/2020 vp, PeVM 5/2018 vp, PeVM 1/2017 vp, PeVM 3/2016 vp, PeVM 8/2015 vp). Valiokunta on painottanut laillisuusvalvonnan riippumattomuutta eikä siten ole pitänyt myöskään valtiosääntöisesti aivan asianmukaisena, että eduskunnan erikoisvaliokunnat käsittelevät perustuslakivaliokunnalle antamissaan lausunnoissa yksittäisiä kanteluratkaisuja (PeVM 16/2021 vp, kappale 18).

(3) Perustuslakivaliokunta korostaa myös, että valiokunnan tehtävät määräytyvät perustuslain 74 §:n ja perustuslain muiden säännösten mukaisesti eikä valiokunta ota käsittelyyn yksittäisten kansalaisten valiokunnalle osoittamia, esimerkiksi laillisuusvalvojien kanteluratkaisuja koskevia kirjoituksia (PeVP 13/2019 vp, § 10, ks. myös PeVP 95/2018 vp, § 14). Valiokunnalle osoitetut eduskunnan oikeusasiamiehen toimintaa koskevat yksityisten kansalaisten tekemät tutkintapyyntö, kantelut, oikaisuvaatimukset ja muut vastaavat kirjoitukset eivät siten johda toimenpiteisiin valiokunnassa. Perustuslakivaliokunta ei toimi oikeusasiamiehen kanteluratkaisujen muutoksenhakuasteena.

### *Kertomuksen pääsisältö*

(4) Oikeusasiamiehen kertomus sisältää oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot, yleiskatsauksen oikeusasiamiesinstituutioon kertomusvuonna sekä jaksot perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja laillisuusvalvonnasta asiaryhmittäin. Kertomuksesta saa selkeän käsityksen oikeusasiamiehen toiminnasta ja laillisuusvalvonnassa esiin tulleista ongelmista.

### *Oikeusasiamiehen toiminta tilastotietojen valossa*

(5) Kanteluita saapui kertomusvuonna 7 732, mikä on melkein 700 enemmän kuin vuonna 2020. Kolme viimeistä kertomusvuotta eli 2019, 2020 ja 2021 ovat kaikki olleet kantelumäärältään ennätyksellisiä, ja jokaisena niistä kasvua kantelumäärissä on ollut yli 10 % ja yhteensä noina kolmena vuotena peräti 38 %. Kertomusvuonna ratkaistiin 7 892 kantelua. Kertomusvuoden lopussa oikeusasiamiehen kansliassa ei ollut vireillä yhtään yli vuoden vanhaa kantelua.

(6) Omia aloitteita ratkaistiin 91. Kanteluista ja omista aloitteista noin 13 % johti oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Tarkastuksia tehtiin kertomusvuonna koronaepidemian takia vain 39 ja nekin pääasiassa asiakirjatarkastuksina, kun ennen koronaa tarkastuksia tehtiin yli 100 vuosittain. Paikkoihin ja tiloihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä, tehtiin yhteensä 15 tarkastusta (16 vuonna 2020 ja 60 vuonna 2019), joista 2 (4 vuonna 2020 ja 45 vuonna 2019) oli ennalta ilmoittamattomia eli niin sanottuja yllätystarkastuksia.

### *Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot*

(7) Oikeusasiamies Jääskeläisen puheenvuoro kertomuksessa käsittelee 1.10.2022 voimaan tullutta uutta lakia valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta. Oikeusasiamies pitää uutta lakia onnistuneena ja katsoo, että uusi tehtävienjakolaki vahvistaa

## **Valiokunnan mietintö PeVM 7/2022 vp**

oikeusasiamiehen roolia erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien ja kohtelun valvojana sekä myös turvallisuusviranomaisten toiminnan valvojana.

(8) Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin puheenvuoron teemana on oikeusasiamiehen toiminnan vaikuttavuus. Sakslin esittää jaottelun, jonka tarkoituksena on jäsentää sekä ulkoista että sisäistä ylimmän laillisuusvalvonnan vaikuttavuuden arviointia. Sakslinin mukaan laillisuusvalvonnan vaikuttavuuden lisääminen on viime vuosina ollut oikeusasiamiehen toimintaa ohjaava tavoite.

(9) Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen tarkastelee puheenvuorossaan tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta ja toimintaedellytyksiä. Oikeusasiamiehen erityistehtävänä on tuomareiden ja tuomioistuinten laillisuusvalvonta. Pölösen mukaan valvovan roolin kanssa ristiriidassa ei ole se, että oikeusasiamiehen tehtävänä on myös puolustaa tuomioistuimia keskeisenä osana demokraattista oikeusvaltiota.

### *Esitutkintojen kesto*

(10) Kertomuksessa on käsitelty erikseen kanteluasioita, jotka koskevat menettelyä esitutkinnassa. Kertomuksen (s. 211) mukaan esitutkintaa koskevissa kanteluissa ovat pakkokeinojen käytön lisäksi kestoaiheita erityisesti esitutkintapäätökset sekä esitutkinnan kattavuus ja kesto. Kertomuksen mukaan on ilmeistä, että esitutkintapäätösten laatuun ja etenkin esitutkintojen kestoon vaikuttaa vahvasti poliisin resurssien rajallisuus. Pitkään viipyvät esitutkinnat ovat kertomuksen (s. 212) mukaan ongelmallisia paitsi yksittäisen jutun asianosaisten ja esitutkinnan tuloksellisuuden kannalta, myös koko rikosoikeudellisen järjestelmän toiminnan ja uskottavuuden näkökulmasta.

(11) Perustuslakivaliokunta pitää kertomuksessa esiin nostettuja seikkoja tärkeinä ja korostaa asianmukaisen ja viivytyksettömän menettelyn merkitystä koko rikosasioiden käsittelyketjussa.

## **VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS**

Perustuslakivaliokunnan päätösehdotus:

*Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 18/2022 vp johdosta.*

### **Valiokunnan kannanottoehdotus**

*Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.*

## **Valiokunnan mietintö PeVM 7/2022 vp**

Helsingissä 31.1.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd  
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr  
jäsen Bella Forsgrén vihr  
jäsen Jukka Gustafsson sd  
jäsen Maria Guzenina sd  
jäsen Hannu Hoskonen kesk  
jäsen Olli Immonen ps  
jäsen Hilikka Kemppi kesk  
jäsen Jari Kinnunen kok  
jäsen Mikko Kinnunen kesk  
jäsen Anna Kontula vas  
jäsen Mats Löfström r  
jäsen Sakari Puisto ps  
jäsen Wille Rydman ps  
jäsen Ville Valkonen kok  
jäsen Tuula Väättäinen sd  
varajäsen Johannes Koskinen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen